

Van nobele wilde tot mens van vlees en bloed

Het beeld van de oorspronkelijke bewoners van Amerika in Hollywoodfilms veranderde in de afgelopen decennia. De constructie van beelden en stereotyperingen zijn subjectief van aard, waarbij de tijdsgeest een rol speelt. Een analyse hiervan door leerlingen kan verfrissend werken.

Theo van Eert is docent geschiedenis aan het Luzac Eindhoven.

Wat?

Leerlingen analyseren de beeldvorming van *Native Americans* in Hollywoodfilms in verschillende decennia. Vervolgens worden de decennia en de wijze waarop de indianen worden gerepresenteerd met elkaar vergeleken. Een vervolgstap kan zijn om de politieke, economisch-sociale en culturele positie van de Verenigde Staten in de wereld te koppelen aan deze representatie. In de opdracht valt veel verdieping aan te brengen.

Voor wie?

Deze werkvorm is vooral bruikbaar voor leerlingen uit een hoger leerjaar. Maar wie enkel wil werken met beeldvorming en stereotypering kan dit ook in de lagere leerjaren doen.

Hoe?

Leerlingen krijgen uit elk decennium van de tweede helft van de twintigste eeuw beschrijvingen van verschillende speelfilms.

Ook wordt per film een fragment getoond of een afbeelding uit de film meegeleverd met de beschrijvingen. De leerlingen noteren vervolgens per decennium of de *Native Americans* positief of negatief worden verbeeld. Zij onderbouwen hun keuze met verwijzingen naar de bronteksten of naar de beeld-elementen.

Waarom?

Het doel is dat leerlingen zich bewust worden van het feit dat de constructie van beelden en stereotyperingen per definitie subjectief van aard zijn. Films zijn een projectie van de perceptie van de regisseur die, zoals het Hollywoodfilms betaamt, vooral een groot publiek wil bereiken. Het zou mooi zijn als leerlingen een verschuiving waarnemen in de verandering van de *Native American* als bloeddorstige agressieveling naar een nobele wilde die één is met de natuur. Ook kunnen we met de leerling een verklaring zoeken voor deze verandering door het tijdsbeeld in te zetten. Welke rol hadden de Verenigde Staten in de internationale politiek, en veranderde misschien de samenstelling van het publiek door de toenemende amerikanisering en globalisering?

Wat is er mogelijk?

De opdracht kan op veel manieren worden aangevlogen. Zo kun je er als docent voor kiezen om met de thema's beeldvorming en stereotypering aan de slag te gaan. Wat is de

relatie tussen de witten en de *Natives* in de film? Valt de één de ander aan of zien we juist een toenadering ontstaan tussen de twee werelden? Zien we in deze relatie door de decennia heen een verschuiving ontstaan en, zo ja, op welke wijze zou tijdsgeest een rol kunnen spelen? Bij dit laatste onderdeel fungeren de speelfilms niet enkel als representatie van het verleden en de bestaande opvattingen over indianen, maar als historische bron. Wie is de maker en in welke tijd leefde hij of zij? Wat zou het doel zijn van deze vertelling? Welke acteurs gebruikt hij of zij? Hebben de films een moraliserend motief? Goede voorbeelden om te gebruiken zijn *Arrowhead* (1953) en *Pawnee* (1957). In

Boven: De filmposter van *Smoke Signals*.
Rechts: De filmposter van *Arrowhead*.

Scène uit *Dances with Wolves*.

de beschrijvingen van beide films wordt gesproken over een confrontatie met indianen. Een blik op de filmposters laat weinig aan de verbeelding over. De witte man heeft het aan de stok met een bloeddorstige indiaan. Ook is de *tagline* van *Pawnee* veelzeggend: 'Savagely they fought... against blood-red fury.' Wie bezig is met de Koude Oorlog in zijn of haar klas, kan misschien de western inzetten als metafoor voor de strijd met de Sovjet-Unie en aan de slag gaan met de thematiek van het rode gevaar uit die tijd. De western vormt hierbij een uitstekend middel. Ook in deze bron wordt gewerkt met een vijandbeeld, dat verdacht veel lijkt op de wijze waarop de communisten worden neergezet. Wanneer de klas aan de slag gaat met de jaren zestig en zeventig zouden de leerlingen kunnen onderzoeken op welke wijze de karakters van *Natives* in speelfilms evolueren. Het is dankbaar om daarvoor de serie *Winnetou* te nemen. De nobele fictieve indiaan uit de boeken van Karl May wordt door de vertolking van de Fransman Pierre Brice gemaakt tot een soort actieheld. Uiteraard wel met een witte man aan zijn zij. Kijk eens met leerlingen naar de hoeveelheid aan Europese medewerkers aan deze productie en naar het gegeven dat samenwerking tussen een *Native American* en een Europese kolonist als centrale thema

onder de serie ligt. Ook hier kunnen we op zoek gaan naar een verklaring voor de keuzes van de regisseur in relatie tot het tijdsbeeld. *Dances with Wolves* (1990) en de animatiefilm *Pocahontas* (1995) zetten een beeld neer van de nobele wilde die witte Europeanen een spiegel voorhoudt hoezeer de natuur lijdt onder de hebzucht van de kolonisten. De tot inkeer komende Europeaan, die gezien wordt als een verrader van zijn eigen cultuur, zien we in beide producties terugkeren. Wellicht gaat het te ver om de Val van de Berlijnse Muur en het ineenstorten van de Sovjet-Unie als achtergrond te nemen, maar het elkaar moeten leren begrijpen van twee werelden, zou kunnen dienen als een instaphema om de representatie van deze nobele wilde te verduidelijken.

Wat levert het op?

Het onderwerp brengt leerlingen uit hun *comfortzone*. Dit kan door sommige leerlingen als zeer verfrissend worden ervaren. De *Native Americans* zijn wellicht de meest gemarginaliseerde personen uit de wereldgeschiedenis. Bovendien maken de leerlingen niet alleen kennis met deze, voor hen vaak tamelijk onbekende cultuur, maar werken ze met toepassingsgerichte opdrachten zoals zij deze ook kunnen verwachten op eindexamens. U doet een beroep op hun kritisch analy-

tisch vermogen en wij docenten kunnen op deze wijze laten zien wat het gevaar kan zijn als een groep zelf het beeld niet kan of mag bepalen, maar een ander dit voor hen doet. De les of lessenreeks kan eventueel eindigen met *Smoke Signals* (1998). Een film van *Native Americans*, met *Native Americans* in de hoofdrol. Geen western met in de verte starende indianen die in elk natuurfenomeen een bepaalde betekenis zien. Geen scalperende wilden die hun pijlen afvuren op de zoveelste huifkar. Maar *Native Americans* die willen vertellen dat zij verdriet, schaamte en worsteling met seksualiteit kennen gedurende hun leven, en eindelijk eens mogen laten zien dat zij op de eerste plaats ook maar gewoon mensen zijn. ■

Links

■ Arrowhead (1953) –

Scène op YouTube via tiny.cc/K4AH

Charlton Heston heeft het in deze scène aan de stok met Jack Palance. Opvallend moment: de indiaan wil een steen pakken om Heston te vermoorden. Heston zelf gooit de steen weg om de indiaan met zijn blote handen te kunnen verslaan.

■ Pawnee (1957) – Op YouTube via tiny.cc/K4PAW

Staat in zijn geheel op YouTube. Vanaf 8:00 zien we gesprekken tussen indianen in een dorp met wigwams. De acteurs zijn niet bepaald *Natives*.

■ Dances with Wolves (1990) –

Scène op YouTube via tiny.cc/K4DWW

Het betreft hier een scène waarin de Pawnee-indianen een ander dorp aanvallen. Kevin Costner is getuige van deze aanval.

■ Pocahontas (1995) –

Scène op YouTube via youtu.be/O9MvdMqKvpU

Het lied *Colors of the Wind* wordt gezongen nadat John Smith Pocahontas een 'wilde' heeft genoemd en zegt dat hij beschaving komt brengen. Pocahontas houdt hem een spiegel voor van wat deze beschaving dan inhoudt. We zien hier het duidelijke geval van de nobele wilde in contact met de natuur.

■ Smoke Signals (1998) –

Trailer op YouTube via tiny.cc/K4SMS

Trailer van een film, volledig bestaand uit *Native Americans*. Geen western, maar een verhaallijn waarin de acteurs karakterontwikkelingen doormaken en met verschillende emoties te maken krijgen. Anders dan in de meeste westerns, waarin het karakter van de indiaan al vanaf het begin van de film vaststaat.